

TROVY KONANIA - PODIELOVÉ SPOLUVLASTNÍCTVO

Pri rozhodovaní o náhrade trov je nevyhnutné prihliadať aj na skutočnosť, že na strane sporu vystupujú podieloví spoluvlastníci s rozdielnou výškou spoluvlastníckych podielov. Pokiaľ spoluvlastnícky podiel určuje mieru účasti na právach a povinnostiach viažucich sa na spoločnú vec, mala by táto miera platiť aj vo vzťahu k výške trov konania.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 171/2023 z 24. augusta 2023)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho, zo sudkyne Jany Laššákovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcu Petra Molnára v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **Vojenských lesov a majetkov SR, štátneho podniku**, Lesnícka 23, Pliešovce, IČO 31 577 920, právne zastúpenej advokátom JUDr. Milošom Barbušom, P. O. Box 154, Štúrova 13, Bratislava, proti uzneseniu Okresného súdu Kežmarok (teraz Okresný súd Poprad) č. k. 2 C 139/2010-793 z 31. októbra 2022 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu Kežmarok č. k. 2 C 139/2010-793 z 31. októbra 2022 **b o l i p o r u š e n é** základné práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Kežmarok č. k. 2 C 139/2010-793 z 31. októbra 2022 **z r u š u j e a v e c v r a c i a** Okresnému súdu Poprad na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Poprad **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania v sume **796,28 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :**I.****Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci**

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 23. januára 2023 domáha vyslovenia porušenia svojich základných práv podľa čl. 20 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práv podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) uznesením Okresného súdu Kežmarok (ďalej len „okresný súd“) č. k. 2 C 139/2010-793 z 31. októbra 2022 (ďalej len „napadnuté uznesenie“).

Sťažovateľka navrhuje, aby ústavný súd napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie.

2. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 171/2023 z 13. apríla 2023 prijal ústavnú sťažnosť na ďalšie konanie v časti smerujúcej proti namietanému porušeniu označených práv napadnutým uznesením okresného súdu. V časti smerujúcej proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka č. k. 2 C 139/2010-728 zo 4. novembra 2021 (ďalej len „uznesenie zo 4. novembra 2021“) ústavnú sťažnosť odmietol z dôvodu nedostatku právomoci podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

3. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľka sa v procesnom postavení žalobkyne proti žalovaným 1 – 6 na okresnom súde domáhala určenia vlastníckeho práva k lesným pozemkom špecifikovaným v žalobe. Konanie o určenie vlastníckeho práva bolo z dôvodu litispendencie zastavené a zároveň bol žalovaným 1 – 6 priznaný nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 %. Otázka priznaného nároku na náhradu trov konania bola predmetom konania pred ústavným súdom, v rámci ktorého ústavný súd uznesením č. k. IV. ÚS 605/2022 z 24. novembra 2022 ústavnú sťažnosť ako neprípustnú odmietol.

4. Okresný súd uznesením zo 4. novembra 2021 prostredníctvom vyššieho súdneho úradníka rozhodol tak, že sťažovateľka je povinná nahradiť žalovanému 1 trovy konania vo výške 13 428,49 eur (výrok I), žalovaným 2 a 3 každému po sume 13 062,85 eur (výrok II a III), žalovanému 4 vo výške 9 054,72 eur (výrok IV), žalovanému 5 vo výške 13 223,49 eur (výrok V) a žalovanému 6 vo výške 9 054,72 eur (výrok VI).

Vyšší súdny úradník pri určení výšky trov konania aplikoval § 10 ods. 1 a 2 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška č. 655/2004 Z. z.“). Tarifnou hodnotou v danom spore bola hodnota lesného pozemku ocenená znaleckým posudkom na sumu 1 415 000 eur. Vychádzajúc z tejto tarifnej hodnoty, okresný súd potom určil základnú sadzbu tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby na sumu 3 255,17 eur. Následne pri konkrétnom vyčíslení náhrady trov konania vyšší súdny úradník zohľadnil jednak to, že niektorí žalovaní mali jedného právneho zástupcu, ako aj skutočnosť, či právni zástupcovia ne/boli platcami dane z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“).

5. Okresný súd napadnutým uznesením na základe sťažnosti sťažovateľky uznesenie zo 4. novembra 2021 zmenil a žalovaným 2 a 3 priznal trovy konania každému v sume 13 225,61 eur, zmenil výroky IV a VI a sťažovateľku zaviazal žalovaným 4 a 6 zaplatiť spoločne a nerozdielne sumu 18 109,44 eur a napokon v prevyšujúcej časti sťažnosť sťažovateľky zamietol.

Okresný súd v napadnutom uznesení, pokiaľ ide o určenie tarifnej hodnoty sporu ako súčtu ceny za pozemok a ceny za lesné porasty (stromy a kríky) určené znaleckým posudkom,

uviedol, že stromy a kríky sú jednoznačne súčasťou lesného pozemku a oddelením lesného porastu by došlo k znehodnoteniu celého lesného pozemku, pričom to je práve porast, ktorý robí pozemok lesným.

K namietanému spôsobu určenia základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby okresný súd uviedol: „... žalobca sa podanou žalobou domáhal určenia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam zapísaným na liste vlastníctva č..., k. ú..., obec..., okres... ako celku a nie iba k jednotlivým spoluvlastníckym podielom... Pri určení vlastníckeho práva je cenou práva, ktorého sa právna služba týka, hodnota veci, ku ktorej sa vlastnícke právo určuje, v tomto prípade hodnota spoluvlastníckeho podielu nehnuteľností, ku ktorým žalobca žiadal určiť vlastníctvo (Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne sp. zn. 19Co/893/2014 zo dňa 29. 12. 2016).“ Pokiaľ sťažovateľka poukazovala v sťažnosti v poznámke pod čiarou na niektoré rozhodnutia všeobecných súdov, tak tieto podľa názoru okresného súdu iba potvrdzovali záver o tom, že predmet konania, ktorý určil žalobca, sa vzťahuje na celú nehnuteľnosť, nie na jednotlivé spoluvlastnícke podiely. Okresný súd zotrval na určení základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby v sume 3 255,17 eur, vychádzajúc z tarifnej hodnoty nehnuteľnosti vo výške 1 415 000 eur určenej znaleckým posudkom, pretože „žalobca sa domáhal určenia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam ako celku, čo zodpovedá logickému výkladu...“.

Vo vzťahu k trovám konania priznaným v prospech právnych nástupcov po pôvodnom žalovanom 4 okresný súd uviedol, že síce uznesením č. k. 2 C 139/2010 z 25. októbra 2019 rozhodol, že po nebohom žalovanom 4 bude v konaní pokračovať práve s jeho dedičmi 4 a 6, avšak nemohol pri vyčíslení trov určiť, že spoluvlastnícky podiel nebohého žalovaného 4 vo výške 1/12 k celku sa rozdelí na polovicu medzi terajšieho žalovaného 4 a žalovanú 6, keďže na príslušnom liste vlastníctva je stále zapísaný pôvodný žalovaný 4, a preto pristúpil okresný súd k dedičom nebohého žalovaného 4 ako k nerozlučným procesným spoločníkom a v tejto časti zmenil uznesenie vyššieho súdneho úradníka a sťažovateľku zaviazal na náhradu trov žalovaným 4 a 6 spoločne a nerozdielne v sume 18 109,44 eur.

Okresný súd sa v ďalšej časti odôvodnenia napadnutého uznesenia v bodoch 29 – 33 zaoberal námietkami proti priznaniu trov za jednotlivé úkony právnych služieb, ich účelnosťou a dôvodnosťou, pričom zdôraznil, že toto posúdenie je výhradne činnosťou súdu, nie strany konania.

II.

Argumentácia sťažovateľky

6. Sťažovateľka predovšetkým namietala určenie základnej sadzby tarifnej odmeny ako takej, teda ešte pred jej krátením z dôvodu zastupovania viacerých osôb (§ 13 ods. 2 vyhlášky č. 655/2004 Z. z.). Podľa názoru sťažovateľky sa v tomto konkrétnom prípade za tarifnú hodnotu veci podľa § 10 ods. 2 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. považuje len hodnota spoluvlastníckeho podielu, nie hodnota celej veci. Takýto spôsob určenia výšky hodnoty veci sťažovateľka odôvodnila tým, že predmet konania je vzhľadom na podielové spoluvlastníctvo žalovaných k sporným pozemkom deliteľným a žalovaní majú postavenie samostatných procesných spoločníkov. Inými slovami, každého žalovaného sa týka len tá časť konania, ktorá je vymedzená veľkosťou jeho spoluvlastníckeho podielu. Z hľadiska prípustnosti

ústavnej sťažnosti sťažovateľka tvrdí, že ide o posúdenie koncepcnej otázky týkajúcej sa výpočtu náhrady trov konania pri súbehu viacerých samostatných žalovaných.

7. Ďalšie argumentačné línie sťažovateľky predstavovali námietky o okruhu účastníkov na strane žalovaných, v ktorých prospech mala uhradiť trovy konania, a tiež otázky týkajúce sa priznania trov za jednotlivé úkony právnej služby. V tejto súvislosti namietala ich neúčelnosť, nedôvodnosť, resp. spochybňovala ich reálne vykonanie. Okresnému súdu vyčítala aj to, že odôvodnenie napadnutého uznesenia je nedostatočné.

III.

Vyjadrenie odporcu, zúčastnených osôb a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

8. Okresný súd vyjadrenie zákonnej sudkyne k ústavnej sťažnosti doručil ústavnému súdu 22. mája 2023. Zákonná sudkyňa uviedla, že s prihliadnutím na predmet konania – určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti bola na mieste aplikácia § 10 ods. 2 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. V tejto spojitosti uviedla, poukazujúc na judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) i ústavného súdu, že ako tarifná hodnota bola určená hodnota pozemkov stanovená znaleckým posudkom.

V súvislosti s námietkou o nesprávne určenej základnej sadzbe tarifnej odmeny zákonná sudkyňa zopakovala, že v prípade krátenia navrhovaného sťažovateľkou (podľa výšky spoluvlastníckych podielov) by nebolo možné následné krátenie z dôvodu spoločného zastúpenia viacerých žalovaných (§ 13 ods. 2 vyhlášky č. 655/2004 Z. z.). Navyše okresný súd vychádzal z predmetu konania tak, ako ho v spore vymedzila samotná sťažovateľka.

K navrhovanému postupu sťažovateľky ako jednému z možných, podľa ktorého ak by sťažovateľka každého žalovaného žalovala zvlášť, čo by s prihliadnutím na hospodárnosť konania viedlo k spojeniu, okresný súd uviedol, že v takom prípade by bolo na mieste aplikovať § 13 ods. 3 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. a vychádzať zo základnej sadzby počítanej tak, že k základnej sadzbe s najvyšším spoluvlastníckym podielom by sa pripočítala 1/3 základnej sadzby ostatných žalovaných podľa ich spoluvlastníckych podielov a následne by sa takto vypočítaná sadzba vynásobila počtom žalovaných a zároveň znížila o 50 % z dôvodu spoločného zastupovania viacerých osôb, pričom výsledkom by bola takmer totožná suma, z akej súd vychádzal v uznesení.

Napokon zákonná sudkyňa vyjadrila presvedčenie, že námietka o nedostatočnom odôvodnení napadnutého uznesenia nie je opodstatnená, pretože okresný súd sa vysporiadal so všetkými námietkami sťažovateľky prezentovanými v sťažnosti proti uzneseniu zo 4. novembra 2021.

III.2. Vyjadrenie zúčastnených osôb:

9. Ústavný súd o podanej ústavnej sťažnosti upovedomil aj zúčastnené osoby, ktoré v konaní pred všeobecnými súdmi vystupovali v procesnom postavení žalovaných. Žalovaní boli v konaní na okresnom súde zastúpení dvoma právnymi zástupcami, ktorí vyjadrenia

k ústavnej sťažnosti doručili v rovnaký deň - 26. mája 2023. Obe podania sú po obsahovej i formálnej stránke identické, preto v ďalšom texte pre lepšiu zrozumiteľnosť v súvislosti s oboma vyjadreniami uvádza jednotné číslo.

10. Zúčastnené osoby svoje vyjadrenie koncipovali do niekoľkých častí, v ktorých postupne reagovali na jednotlivé sťažnostné námietky sťažovateľky.

Vo vzťahu k okruhu zúčastnených osôb uviedli, že dvaja zo žalovaných zomreli, je známy okruh ich dedičov, no prebiehajúce dedičské konania nie sú právoplatne ukončené. Námietku sťažovateľky, podľa ktorej uloženie povinnosti zaplatenia trov konania v prospech osôb, ktoré v čase rozhodnutia súdu už nežili (neboli teda už subjektmi konania), je takou procesnou vadou postupu a rozhodnutia, ktorá jednoznačne dosahuje rozmer a intenzitu spôsobujúce porušenie jej ústavou zaručených práv – najmä práva vlastniť majetok, nepovažujú zúčastnené osoby za dôvodnú. V tejto súvislosti poukázali na to, že priznané trovy konania sú ako aktíva predmetom dedičského konania.

11. V nadväznosti na sťažnostnú argumentáciu o nesprávne určenej základnej sadzbe tarifnej odmeny zúčastnené osoby poukázali na to, že v konkrétnom prípade prichádzali do úvahy viaceré spôsoby jej určenia. Zároveň zdôraznili, že ústavný súd nie je opravnou inštanciou vo vzťahu k všeobecným súdom a obzvlášť v prípadoch výpočtu výšky trov konania zasahuje do rozhodovacej činnosti všeobecných súdov len výnimočne, a to v prípadoch zjavných excesov, k čomu v danom prípade nedošlo. V ďalšej časti vyjadrenia zúčastnené osoby rozvíjali svoju polemiku vo vzťahu k jednotlivým možným interpretačným prístupom relevantným pre tento prípad.

12. V závere sa zúčastnené osoby vyjadrili k otázkam posúdenia účelnosti niektorých úkonov právnej služby a preukázania existencie vynaložených nákladov. V tejto súvislosti uviedli, že pokiaľ otázka súdom zvoleného interpretačného prístupu k určeniu základnej sadzby nedosahuje ústavnoprávnu intenzitu, o to viac to platí pre posudzovanie toho, za ktoré konkrétne úkony právnej služby boli trovy priznané.

III.3. Replika sťažovateľky:

13. Sťažovateľka ústavnému súdu prostredníctvom svojho právneho zástupcu doručila repliky k vyjadreniu okresného súdu i zúčastnených osôb samostatne 22. júna 2023. Ústavný súd konštatuje, že obe podania sú po obsahovej stránke takmer identické, a preto závery z nich plynúce neuvádza samostatne.

14. Sťažovateľka uviedla, že sa aj naďalej pridrižiava argumentácie prezentovanej v ústavnej sťažnosti, najmä pokiaľ ide určenie výšky základnej sadzby tarifnej odmeny. Opäť uviedla, že nežalovala všetkých žalovaných o „celé“ nehnuteľnosti, ale každého z nich len o jeho konkrétny spoluvlastnícky podiel zapísaný na príslušnom liste vlastníctva. Okresným súdom

zvolený spôsob výpočtu základnej sadzby s odôvodnením, že predmet konania vymedzila sťažovateľka, považuje za prílišný formalizmus.

K druhému možnému variantu (krátenie podľa podielov) výpočtu základnej sadzby zúčastnené osoby i okresný súd uvádzali, že by nebolo možné ďalšie krátenie v zmysle § 13 ods. 2 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. (zastupovanie viacerých osôb), keďže by išlo o samostatné nároky. K danej premise sťažovateľka v replike uviedla, že táto nemá oporu v žiadnom ustanovení vyhlášky č. 655/2004 Z. z.

Tretím údajným variantom bola aplikácia § 13 ods. 3 vyhlášky 655/2004 Z. z. (ktorá ale v danom prípade nenastala). Uvedené ustanovenie rieši tzv. objektívnu kumuláciu, t. j. prípady, keď je predmetom konania viacero nárokov. V danom prípade došlo z procesného hľadiska k objektívnej, ako aj subjektívnej kumulácii na strane žalovaných. Zo žaloby však vyplýva, že predmetom konania bolo viacero samostatných „nárokov“ vo vzťahu ku každému zo žalovaných, pričom žiadneho zo žalovaných sa netýka viac takýchto „nárokov“. Pokiaľ by to tak bolo, bolo by namieste okrem aplikácie § 13 ods. 2 aplikovať aj § 13 ods. 3 vyhlášky 655/2004 Z. z. Zúčastnené osoby uviedli, že podľa nich *„bolo možné... aplikovať základnú sadzbu počítanú tak, že k základnej sadzbe žalovaného s najvyšším spoluvlastníckym pripočítať 1/3 základnej sadzby ostatných žalovaných podľa ich spoluvlastníckych podielov a následne takto vypočítanú základnú sadzbu podľa § 13 ods. 2 vyhlášky násobiť počtom žalovaných a zároveň znížiť 50 % z dôvodu spoločného zastupovania viacerých osôb“*. Už uvedené úvahy sú však zásadne nesprávne, a to predovšetkým v časti, v ktorej sa uvádza „násobenie počtom žalovaných“. Sťažovateľka totiž mnohokrát uviedla, že nežalovala každého žalovaného o celé nehnuteľnosti (t. j. nad rámec jeho podielov), ale len o jeho konkrétny podiel. Zúčastnené osoby si podľa názoru sťažovateľky zrejme neuvedomili, že ak by žalovala žalovaných v samostatných konaniach (z čoho vychádza aj uvádzaný tretí variant), petit každej žaloby by znel na konkrétny spoluvlastnícky podiel, a nie na celú spornú vec.

V nadväznosti na názor zúčastnených osôb o ústavnej udržateľnosti všetkých interpretačných variantov sťažovateľka uviedla, že sa s nimi nestotožňuje, keďže výrazným spôsobom zasahujú do jej majetkovej sféry.

15. Sťažovateľka reagovala aj na tvrdenia, podľa ktorých to mala byť práve ona, ktorá spôsobila zastavenie konania z dôvodu litispendencie. Uviedla, že tieto tvrdenia nie sú pravdivé a prezentovala vysvetlenie, podľa ktorého *«... litispendencia vo veci vznikla tým, že Najvyšší súd SR v uvádzanom „hlavnom“ konaní (3C/150/2014) zrušil nezákonné rozhodnutia Okresného súdu Kežmarok ako aj Krajského súdu v Prešove, čím v čase už prebiehajúceho konania 2C/139/2010 (konanie, ktorého sa týka táto sťažnosť) „obživil“ účinky podaného návrhu na zmenu petitu žaloby (o ktorom ale v hlavnom konaní nebolo pôvodne rozhodnuté). Keďže tento petit bol totožný s petitom v konaní 2C/139/2010 došlo tým v dôsledku postupu súdu k vzniku prekážky litispendencie až v priebehu konania.»* Sťažovateľka nepovažuje za spravodlivé, že je povinná platiť trovy protistrane v situácii, keď zastavenie nespôsobila, okamžite po vzniku prekážky na jej existenciu okresný súd upozornila, ba dokonca je v meritórnom konaní (hoci zatiaľ neprávoplatne) úspešná. Sťažovateľka upozornila

na prekážku litispendencie už júni 2014, pričom konanie bolo zastavené až po viac ako piatich rokoch, počas ktorých bola vyprodukovaná väčšina právnych úkonov.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

16. Nosná námietka sťažovateľky v súvislosti s namietaným porušením jej základného práva na súdnu ochranu, práva na spravodlivé súdne konanie a práva vlastníť majetok je založená na tvrdení, že okresný súd nesprávne aplikoval právnu normu pri určení základnej sadzby tarifnej odmeny (§ 10 ods. 1 a 2 vyhlášky č. 655/2004 Z. z.). Okresným súdom prezentované odôvodnenie aplikovaného postupu považuje za prejav extrémneho formalizmu, navyše v situácii, keď je povinná platiť trovy konania, ktorého zastavenie ani nespôsobila.

17. Skutočnosť, že ústavný súd rozhodnutia o trovách konania meritórne preskúmava iba výnimočne, ešte neznamená, že takýmito rozhodnutiami by nemohlo dôjsť k porušeniu práv sťažovateľov. Ústavný súd už v minulosti rozhodol o porušení práv sťažovateľov rozhodnutiami všeobecných súdov o trovách konania, a to napríklad v prípadoch nerešpektovania príslušných ustanovení zákona, resp. vyhlášky (I. ÚS 119/2012, II. ÚS 536/2018) a tiež v prípade nedostatočného odôvodnenia právnych záverov všeobecného súdu (I. ÚS 423/2010, II. ÚS 207/2023).

18. V prípadoch, keď sťažovatelia namietajú porušenie svojich ústavou, resp. dohovorom garantovaných práv rozhodnutím všeobecného súdu vo veci náhrady trov konania, je však ústavný súd (aj vo svojej doterajšej judikatúre) zdržanlivý, vychádzajúc z toho, že problematika trov konania má vo vzťahu k predmetu konania pred všeobecnými súdmi akcesorickú povahu, a preto k zrušeniu napadnutého výroku o trovách konania pristupuje iba výnimočne (porovnaj m. m. IV. ÚS 45/06, I. ÚS 156/2010, IV. ÚS 40/2011, IV. ÚS 583/2018). Otázka náhrady trov konania dosahuje ústavnoprávnú dimenziu len vtedy, pokiaľ by bol v procese interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení všeobecne záväzného právneho predpisu zo strany všeobecného súdu obsiahnutý prvok svojvôle alebo extrémneho rozporu s princípom spravodlivosti (napr. v dôsledku prepíateho formalizmu), či celkom nedostatočného odôvodnenia vydaného rozhodnutia. Takýto postup všeobecného súdu nemôže byť tolerovaný, lebo predstavuje v konečnom dôsledku zásah do základného práva účastníka (III. ÚS 634/2015, IV. ÚS 650/2020).

19. Z doterajšej judikatúry ústavného súdu možno vyvodit' niekoľko modelových prípadov, keď interpretácia a aplikácia jednoduchého práva porušuje tiež ústavou garantované základné práva. Ide o prípady konkurencie noriem jednoduchého práva, konkurencie interpretačných alternatív jednej normy jednoduchého práva a prípady svojvoľnej aplikácie jednoduchého práva. Zároveň ide teda buď o situáciu, v ktorej ústavný súd sleduje, či vo veci aplikovaná právna norma sledujúca určitý ústavou chránený účel z pohľadu proporcionality nadobudla opodstatnene prednosť pred inou normou sledujúcou dosiahnutie iného ústavou chráneného účelu, alebo o situáciu, keď sa ponúka niekoľko interpretačných alternatív normy, alebo

o situáciu svojvoľnej aplikácie jednoduchého práva, ktorej chýba racionálne odôvodnenie či prepojenie s ústavou chráneným účelom. V právnej veci sťažovateľky ide o druhý modelový prípad, teda o situáciu, v ktorej sa núka niekoľko možných interpretačných alternatív aplikácie normy jednoduchého práva (II. ÚS 404/2022).

20. Okresný súd, berúc do úvahy hodnotu spornej nehnuteľnosti (1 415 000 eur), zistil základnú sadzbu tarifnej odmeny (§ 10 ods. 1 vyhlášky č. 655/2004 Z. z.), ktorú bolo potrebné považovať za výslednú hodnotu jedného úkonu právnej služby v sume 3 255,17 eur. Takto určenú základnú sadzbu následne krátil podľa § 13 ods. 2 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. z dôvodu zastupovania viacerých účastníkov a rovnako zohľadnil ďalšie skutočnosti podstatné pre určenie výšky trov konania (DPH). I keď sťažovateľka namietala samotnú tarifnú hodnotu, teda že okresný súd ju určil súčtom ceny za pozemok a ceny porastov, ústavný súd konštatuje aj s ohľadom na mieru zasahovania do rozhodnutí o výške trov konania, že okresný súd sa s touto námietkou vysporiadal ústavne udržateľným spôsobom.

Pri určení základnej sadzby potom okresný súd vychádzal z tarifnej odmeny, ale nezohľadnil skutočnosť, že na strane žalovaných (v ktorých prospech mala byť náhrada vyplatená) je viacero podielových spoluvlastníkov s rozdielnou výškou spoluvlastníckych podielov. Práve v postupe určenia základnej sadzby vo vzťahu ku každému žalovanému vníma sťažovateľka nosné porušenie svojich označených základných práv. Na námietky sťažovateľky uplatnené v sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka okresný súd reagoval tým, že pri výpočte trov konania bol rozhodujúci predmet konania, ktorý v petite žaloby vymedzila sama sťažovateľka tým spôsobom, že žiadala určenie vlastníckeho práva k celej nehnuteľnosti. Vyriešenie tejto otázky, teda spôsobu určenia základnej sadzby, má na sťažovateľku zásadný vplyv, keďže napadnuté uznesenie ju zaväzuje k povinnosti uhradiť žalovaným neprimerane vysokú sumu na trovách konania.

21. Podľa § 10 ods. 1 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. ak nie je ustanovené inak, základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby z tarifnej hodnoty je nad 33 193,92 eur 486,29 eur + 6,64 eur za každých aj začatých 3 319,39 eur prevyšujúcich sumu 33 193,92 eur.

22. Ako z napadnutého uznesenia vyplýva, okresný súd sa pri výklade citovaného ustanovenia vyhlášky č. 655/2004 Z. z. dôsledne pridržiaval svojho jazykového textu („... základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby z tarifnej hodnoty je...“) a základnú sadzbu tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby určil rovnakou sumou pre každého podielového spoluvlastníka.

23. Ústavný súd už viackrát zdôraznil, že k výkladu právnych predpisov a ich inštitútov nemožno pristupovať len z hľadiska textu zákona, a to ani v prípade, keď sa text môže javiť ako jednoznačný a určitý, ale predovšetkým podľa zmyslu a účelu zákona. Jazykový výklad môže totiž v zmysle ustálenej judikatúry ústavného súdu predstavovať len prvotné priblíženie sa k obsahu právnej normy, ktorej nositeľom je interpretovaný právny predpis; na overenie správnosti či nesprávnosti výkladu, resp. na jeho doplnenie či spresnenie potom slúžia ostatné

interpretačné prístupy postavené na roveň gramatickému výkladu, najmä teleologický a systematický výklad vrátane ústavne konformného výkladu, ktoré sú spôsobilé v kontexte racionálnej argumentácie predstavovať významný korektív pri zistení obsahu a zmyslu aplikovanej právnej normy (IV. ÚS 92/2012, I. ÚS 351/2010, m. m. I. ÚS 306/2010, I. ÚS 544/2019).

24. Týmto požiadavkám však okresný súd neučinil zadosť, v dôsledku čoho zakladá napadnuté uznesenie okresného súdu o výške trov konania porušenie práva sťažovateľky na súdnu ochranu a spravodlivý súdny proces. Okresný súd totiž rozhodol o výške trov konania len mechanickým výpočtom, vychádzajúc z hodnoty pozemku, a neposudzoval ich v širších súvislostiach, najmä s prihliadnutím na konkrétne okolnosti kauzy, a to v situácii, keď, ako aj sám pripustil, do úvahy prichádza viacero možných interpretačných konštrukcií.

25. Medzi sťažovateľkou a žalovanými (či právnymi predchodcami niektorých žalovaných) existujú spory o sporných lesných pozemkoch dlhodobo. Ústavný súd považoval pri svojom rozhodovaní o možnom porušení práv sťažovateľky za významné aj to, že nie je možné v plnej miere pripísať na vrub práve sťažovateľke skutočnosť, že konanie muselo nevyhnutne skončiť zastavením z dôvodu litispendencie. Za zmienku v tejto súvislosti stoja tieto okolnosti:

Sťažovateľka sa na okresnom súde v roku 2006 domáhala v súvislosti so spornými pozemkami určenia práva hospodárenia. Toto konanie bolo vedené pod sp. zn. 3 C 168/06 [neskôr po vrátení z najvyššieho súdu mu bola pridelená sp. zn. 3 C 150/2014 (ďalej len „konanie 1“), pozn.]. V roku 2010 podala sťažovateľka v konaní 1 návrh na zmenu petitu, ktorá spočívala v požadovanom určení vlastníckeho práva. Okresný súd o návrhu na pripustenie zmeny petitu nerozhodol, no žalobu zamietol. Krajský súd v Prešove (ďalej len „krajský súd“) rozhodnutie okresného súdu potvrdil. V tomto čase v roku 2012 sťažovateľka podala na okresnom súde žalobu o určenie vlastníckeho práva vedenú pod sp. zn. 2 C 41/2012, ktorá je po spojení s iným konaním vedeným okresným súdom vedená pod sp. zn. 2 C 139/2010 (ďalej len „konanie 2“). Konanie 2 sťažovateľka iniciovala z dôvodu, že v konaní 1 bolo meritórne rozhodnuté o práve hospodáriť, nie o vlastníckom práve, keďže okresný o zmene návrhu na zmenu petitu nerozhodol a zároveň rozhodnutie v tomto konaní bolo právoplatné. V roku 2014 najvyšší súd rozhodol o dovolaní sťažovateľky proti rozhodnutiam v konaní 1, čím sa vec vrátila okresnému súdu. Dôvodom zrušenia rozhodnutí v konaní 1 bol nesprávny postup okresného súdu, ktorý nerozhodol o návrhu sťažovateľky na zmenu petitu. Okresný súd v konaní 2 tiež konal a meritórne rozhodol. V konaní 1, naopak, okresný súd konanie pre údajnú litispendenciu zastavil. V oboch konaniach sťažovateľka podala odvolanie a v oboch prípadoch krajský súd prvoinštančné rozhodnutia zrušil. Krajský súd vyjadril právny názor, podľa ktorého sa konanie 1 začalo skôr ako konanie 2, a preto by konanie 2 malo byť zastavené, k čomu napokon došlo. Okresný súd najprv po zastavení konania 2 žiadnej strane nepriznal nárok na trovy konania. Na podklade podaného odvolania však odvolací súd žalovaným vyhovel a priznal im nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 %. Po tomto rozhodnutí okresný súd rozhodoval o výške trov konania uznesením zo 4. novembra 2021 a napadnutým uznesením.

26. Všeobecný súd musí vykladať a používať ustanovenia na vec sa vzťahujúcich zákonných predpisov v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno toto ani iné základné práva obmedziť spôsobom zasahujúcim do ich podstaty a zmyslu. Z tohto hľadiska musí všeobecný súd pri výklade a aplikácii príslušných právnych predpisov prihliadať na spravodlivú rovnováhu pri poskytovaní ochrany uplatňovaným právam a oprávneným záujmom účastníkov konania (obdobne napr. III. ÚS 271/05, III. ÚS 78/07). Princíp spravodlivosti a požiadavka materiálnej ochrany práv sú totiž v rámci koncepcie materiálneho právneho štátu podstatnými a neopomenuteľnými atribútmi právnej ochrany (predovšetkým súdnej).

27. Sťažovateľka potrebu krátenia podľa výšky podielov jednotlivých žalovaných odôvodňovala aj tým, že v žalobe predsa žiadala určenie vlastníctva proti jednotlivcom len do výšky ich podielu, i keď to súhrnne znamenalo formulovať v petite požiadavku o určenie vlastníctva k celej nehnuteľnosti. Okresný súd na túto argumentáciu reagoval tým, že je viazaný petitom a v ňom sťažovateľka požadovala určenie vlastníctva k jednej celej nehnuteľnosti, preto aj trovy konania počítal s prihliadnutím na toto znenie.

28. Ústavný súd v tejto spojitosti uvádza, že žalobný návrh (petit) je dôležitou obsahovou náležitosťou žaloby, pretože v ňom žalobca uvádza, ako by podľa jeho želania mal príslušný súd rozhodnúť, resp. ako by mal zniesť výrok jeho rozsudku. V podstate ide o návrh súdneho výroku, a preto kladie zákon na formuláciu petitu určité požiadavky, ktorých rešpektovaním sa zabezpečuje presnosť a určitosť výrokov rozsudkov. Presný a určitý petit je síce pre súd rámcom rozhodovania, z ktorého nesmie vybočiť a ktorý môže prekročiť len v taxatívne vymedzených prípadoch, to však v plnom rozsahu platí len z hľadiska obsahu petitu a podstaty zmyslu toho, čoho sa žalobca v konaní domáha. V žiadnom prípade to ale neznamená, že by súd pri svojom rozhodovaní bol do najmenších podrobností viazaný výrazovými prostriedkami použitými v texte petitu alebo jeho doslovným znením (vrátane slov, slovných spojení ba dokonca aj eventuálnych gramatických chýb). Civilný sporový poriadok (§ 132 ods. 1) nevyžaduje, aby žalobca po stránke formálnej do najmenších podrobností formuloval návrh budúceho výroku súdneho rozhodnutia. Z jeho doslovného znenia je zrejmé, že za postačujúce považuje, ak žalobca v žalobe vyjadří podstatu (zmysel) toho, čoho sa v konaní na základe opísaného skutkového stavu domáha. Petit žaloby tak, ako ho žalobca formuluje v podanej žalobe alebo neskôr v priebehu konania, je súd povinný posudzovať čisto z hľadiska obsahového (t. j. či je v žalobe dostatočne presne, určito a zrozumiteľne vyjadrené, čo žalobca žiada).

Inak povedané, predmet konania (resp. obsah žaloby) nie je tvorený výlučne žalobným návrhom (*petitum*), ale aj rozhodujúcimi skutkovými tvrdeniami – opísaním skutkového deja (*causa petendi*). Na základe žalobného návrhu a opísania skutkového deja možno individualizovať predmet konania. Konajúci súd je viazaný petitom žaloby po obsahovej stránke a tento petit je potrebné vykladať v súvislosti so skutkovými tvrdeniami žalobcov v spore. Súd má skúmať celý obsah podanej žaloby, nielen samotný žalobný návrh (7Cdo/268/2019).

29. V okolnostiach danej veci je podľa názoru ústavného súdu nevyhnutné prihliadať aj na okolnosti kauzy, ale tiež na skutočnosť, že na strane žalovaných stojí 6 podielových spoluvlastníkov s rozdielnou výškou spoluvlastníckych podielov. Pokiaľ spoluvlastnícky podiel chápeme tak, že je v podstate číselným vyjadrením právneho statusu spoluvlastníka vo vzťahu k spoločnej veci, a teda určuje mieru účasti na právach a povinnostiach viažucich sa k tejto spoločnej veci, potom by to malo platiť aj vo vzťahu k výške trov konania. Poukazujúc na uvedené, ústavný súd opätovne dáva do pozornosti, že aj okresný súd pripustil viaceré možné interpretačné pravidlá pre konkrétnu situáciu, a preto mal s prihliadnutím na všetky špecifiká dôsledne zohľadniť všetky z nich vyplývajúce dopady na sťažovateľku. Okresný súd ale špecifiká danej veci nerešpektoval a k posúdeniu otázky výšky trov konania pristúpil čisto formalisticky. Tento postup spôsobil, že vlastne už v prvotnej fáze rozhodovania o výške náhrady trov konania – pri určovaní základnej sadzby tarifnej odmeny došlo k nesprávnemu výpočtu trov konania, ktorý je v okolnostiach danej veci nesprávny a neakceptovateľný.

30. Hoci sťažovateľka v ústavnej sťažnosti spochybňovala aj účelnosť či dokonca reálne vykonanie niektorých úkonov právnej služby právnych zástupcov žalovaných, ústavný súd sa týmito námietkami nezaoberal, keďže napadnuté uznesenie okresného súdu bolo zrušené z dôvodu nesprávnej interpretácie ustanovení vyhlášky č. 655/2004 Z. z.

V súvislosti s namietaním konkrétnych úkonov právnej služby však ústavný súd dáva do pozornosti okresného súdu, že len dostatočne zdôvodnené rozhodnutie okresného súdu môže byť predmetom následného prieskumu vo vzťahu k ústavnej udržateľnosti jeho rozhodnutia o výške náhrady trov konania, a to vo vzťahu k jeho vecnej správnosti, no len z pohľadu základných práv, a nie z pohľadu podústavného práva. Ústavný súd na rozdiel od všeobecného súdu konajúceho o riadnom opravnom prostriedku nemôže ďalším odôvodňovaním dotvárať vôbec nevyargumentovaný záver všeobecného súdu. To platí o to viac, že pod vplyvom redukcie riadnych opravných prostriedkov sa musí zaoberať zásahom do základných práv strany sporového konania v súvislosti s rozhodovaním o výške náhrady trov konania, teda o otázke, ktorá bola v úrovni všeobecného súdnictva celkom nevhodne prenechaná len na rozhodovanie okresných súdov bez akejkoľvek možnosti prieskumu ďalšími dvoma v týchto otázkach na diskurze nevhodne sa nezúčastňujúcimi inštanciami všeobecného súdnictva. Význam rozhodovania o výške náhrady trov konania je pre všeobecné súdnictvo zásadný, keďže sa spája s takmer každým civilným konaním. Tomu však nezodpovedá nastavenie opravných prostriedkov, ktoré znemožňuje, aby všeobecné súdnictvo formulovalo inštančne ustálené právne výklady k výške náhrady trov či skôr len k výške trov právneho zastúpenia. Súčasné nastavenie rozhodovania o výške náhrady trov konania je nielen z pohľadu neprehľadných konštrukcií vyhlášky, ale aj z toho, že tieto konštrukcie sú predmetom zjednocovania v pomerne obmedzenom priestore ústavnoprávneho prieskumu, neudržateľné. Veď pri prieskume nápadu ústavných sťažností by sa mohlo zdať, že najväčším ústavným problémom nášho justičného systému sú okrem prietahov v konaní rôzne trovy exekútorov a advokátov. Primárnym problémom je však normotvorba, a to nielen v rovine úpravy trov a ich náhrady, ale aj v rovine nastavenia opravných prostriedkov v civilnom základnom alebo v exekučnom procese (m. m. III. ÚS 670/2021).

31. Právo na priznanie, ako aj povinnosť náhrady trov konania sú nielen súčasťou práva na spravodlivý proces, ale tiež súvisia s majetkovým právom podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu. Ak okresný súd pri určení náhrady nákladov v správnej výške nepostupoval ústavne akceptovateľným spôsobom, dospel ústavný súd k záveru, že napadnutým uznesením bolo porušené nielen základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ale v príčinnej súvislosti s nimi aj právo vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu (bod 1 výroku nálezu).

V.

Prikázanie vo veci konať

32. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 2 a 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ústavný súd zruší rozhodnutie alebo opatrenie, ktorým boli porušené základné práva a slobody sťažovateľa. Ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

33. Vzhľadom na to, že ústavný súd vyslovil porušenie základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 1 dodatkového protokolu, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením okresného súdu, bolo pre dovŕšenie ochrany porušených práv potrebné využiť aj právomoc podľa čl. 127 ods. 2 ústavy, resp. podľa § 133 ods. 2 a 3 písm. b) zákona o ústavnom súde, a preto ústavný súd zrušil napadnuté uznesenie okresného súdu a vrátil mu vec na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu).

34. Pri rozhodovaní o sťažnosti sťažovateľky bude povinnosťou okresného súdu predovšetkým náležite vykladať a aplikovať relevantnú právnu úpravu ústavne konformným spôsobom a následne jasne a zrozumiteľne odôvodniť právne závery, ku ktorým dospel a na ktorých založil svoje rozhodnutie.

35. V ďalšom postupe je okresný súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde). Okresný súd je tiež viazaný rozhodnutím o vrátení veci na ďalšie konanie, ktoré je vykonateľné jeho dorúčením (§ 134 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

VI.

Trovy konania

36. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 796,28 eur.

37. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky č. 655/2004 Z. z. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti

ústavnému súdu a replika). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je v sume 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je v sume 12,52 eur. Náhrada za tri úkony právnej služby vykonané v roku 2023 ($3 \times 208,67$ eur) spolu s režijným paušálom ($3 \times 12,52$ eur) zvýšené o 20 % DPH predstavuje trovy konania v sume 796,28 eur.

38. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je Okresný súd Poprad povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (bod 3 výroku nálezu).